

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.305>

JEL classification: D24, L22, O12
UDC: 330.3:658.7

Валентина СТАДНИК

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та адміністрування,
Хмельницький національний університет, Україна

ОЦІНКА ВИТРАТ НА ЛАБОРАТОРНО-ДІАГНОСТИЧНІ МЕДИЧНІ ПОСЛУГИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: МАРКЕТИНГОВИЙ ПІДХІД

АНОТАЦІЯ

В статті проаналізовано маркетингові аспекти надання лабораторно-діагностичних медичних послуг для населення в Україні. З'ясовано, що для ефективного лікування багатьох видів захворювань необхідною є вчасна здача аналізів у лабораторіях медичних закладів та проходження відповідних діагностичних процедур в закладах охорони здоров'я. Важливим аспектом дослідження стала актуалізація в маркетингових опитуваннях фінансового фактору, тобто з'ясування поглядів населення щодо оплати за лабораторно-діагностичні послуги як у приватних медичних закладах, так і в державних закладах охорони здоров'я. У статті досліджено теоретичні аспекти розвитку та удосконалення лабораторної діагностики в світі, з'ясовано, що інноваційні підходи є запорукою ефективної співпраці працівників медичних лабораторій з лікарями-клініцистами. Охарактеризовано відсоток опитаних респондентів – споживачів амбулаторної допомоги, які проходили лабораторно-діагностичні тести та їх витрати протягом останніх 12 місяців 2019 року. В статті дано оцінку витрат населення на оплату лабораторно-діагностичних медичних послуг. Охарактеризовано динаміку зміни рівня оплати за амбулаторну допомогу та лабораторно-діагностичні послуги для населення. Відповіді респондентів дають змогу з'ясувати, що часто коливання рівня оплати за лабораторно-діагностичні послуги позбавляють можливості представників багатьох соціально-вразливих груп населення продовжувати обстеження для подальшого лікування у вузькопрофільних медичних спеціалістів у закладах охорони здоров'я. Резюмовано, що дана проблема потребує комплексного вирішення на муніципальному та державному рівні для забезпечення фінансово доступних якісних діагностично-лабораторних медичних послуг для представників різних соціальних верств населення України.

Ключові слова: маркетинг медичних послуг; система охорони здоров'я; заклади охорони здоров'я; витрати на медичні послуги; амбулаторна допомога; лабораторно-діагностичні послуги; здача аналізів; проходження діагностичних обстежень.

Вступ

Під час надання амбулаторної допомоги лікарі спрямовують пацієнтів на проходження багатьох видів обстежень, які дозволяють з'ясувати клінічну картину захворювань пацієнта, що є першочерговим завданням під час лікування в будь-якого лікаря вузького профілю. У зв'язку з цим важливим елементом лікування є проходження пацієнтами різних видів лабораторно-діагностичних обстежень, які спрямовані на формування достовірної для лікарів інформації щодо стану здоров'я пацієнтів задля визначення ефективного лікування.

У цьому аспекті важливого значення набуває актуалізація фінансової сторони питання, що в

сучасних умовах запровадження та регулювання платних медичних послуг як у державних, так й у приватних медичних закладах значною мірою для пацієнтів із вразливих соціальних верств унеможливорює проходження деяких видів діагностичного обстеження та здачі лабораторних аналізів.

Аналіз літературних джерел свідчить, що існує ряд закордонних публікацій у провідних наукових виданнях стосовно проблеми надання якісних лабораторно-діагностичних медичних послуг та формування оплати за них. Так, канадські дослідники (Strain et al, 2021), досліджуючи роль і вплив лабораторної медицини на систему охорони здоров'я, резюмують про надважливу роль лабораторної служби в системі охорони здоров'я, оскільки

© Валентина Стадник, 2022

Отримано: 05.10.2022 р.

Рекомендовано до друку: 27.12.2022 р.

Опубліковано: 30.12.2022 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Стадник В. Оцінка витрат на лабораторно-діагностичні медичні послуги в системі охорони здоров'я: маркетинговий підхід. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 4. С. 305-313. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.305>

вони взаємодоповнюють одну одну та прискорюють їх розвиток, оскільки медичні працівники, прагнучи використовувати новинки у лікуванні, не мають можливості їх впровадити у практичній діяльності без сучасної медичної лабораторії [1]. Інші американські науковці (Lubin, et al, 2021) розглядають основні аспекти підвищення якості лабораторної діагностики, які базуються на підвищенні досконалості діагностики в медичних клініках. Важливим, на думку цих вчених, є впровадження інноваційних концепцій у практичній діяльності, які б сприяли встановленню своєчасних і точних діагнозів для пацієнтів [2]. Колектив дослідників (Price et al, 2016) з Великої Британії, США, Нідерландів, Австралії та Німеччини вказує на важливість лабораторної медицини, яка в першу чергу полягає в тому, щоб сприяти прийняттю важливих раціональних рішень, які б дали найкращий результат для кожного з пацієнтів, хто звертається по медичну допомогу, а в основі визначення оптимальної ціни за послуги на перше місце мають бути поставлені вигоди для пацієнта [3]. Американські вчені (Morris et al, 2013) з медичного центру «Чарівна долина Святого Луки» (St. Luke's Magic Valley), Університету Солсбері та Університету Белларміна рекомендують у навчальну програму підготовки майбутніх лікарів-практиків, які працюватимуть в медичних лабораторіях, запровадити концепцію безпеки пацієнтів і п'ять основних компетенцій для надання вчасної та безпечної допомоги пацієнтам [4]. В іншому дослідженні науковці (Golemboski et al, 2013) доводять, що медичні працівники медичних лабораторій для надання якісної медичної допомоги зобов'язані у своїй роботі мати гарні практичні навички, критичне мислення для досягнення хороших результатів й ефективності лікування пацієнтів. Для цього, на думку вчених, потрібно у студентів-медиків під час їхнього навчання уміти сформувати у них комплекс важливих професійних навичок і знань: уміння використовувати інформаційні технології під час роботи в лабораторії, злагоджено працювати в команді для покращення якісної роботи [5]. На думку відомого професора клінічної біохімії та клінічної молекулярної біології в медичній школі з Університету Падуї (Plebani, 2016), в

сучасний період зменшилася кількість помилок в лабораторіях саме на аналітичній стадії розрахунків, а більшість помилок фіксуються не на стадії здійснення лабораторних тестів, а за межами лабораторій. В результаті виявляється, що найчастіше помилки стосуються проблеми, яка пов'язана з ідентифікацією пацієнта, що унеможливорює швидке надання медичних послуг для пацієнта в клініці і погіршує якість його лікування в цілому [6; 7]. Іспанські вчені (Salinas et al, 2011) з Університету Мігеля Ернандеса у своєму дослідженні розмірковують, що 70 відсотків лабораторних даних беруть участь у прийнятті важливих клінічних рішень для лікування пацієнтів, тому, на їх думку, важливими є надання лабораторних знань для медичних клінік, що дозволить підвищити ефективність лікування [8]. Американські дослідники (Regan and Forsman, 2006) також вказують на важливість здійснення лабораторних досліджень, за допомогою яких в клінічній медицині приймається близько 70 відсотків життєво-важливих рішень в лікуванні пацієнтів. Відтак, на думку цих дослідників, за допомогою сучасних лабораторних досліджень можна успішно лікувати багато невиліковних захворювань, здійснивши необхідні лабораторні обстеження на початковій стадії розвитку захворювання [9].

Окремої уваги заслуговують дослідження вітчизняних науковців, присвячені різним аспектам проблеми організації та надання діагностичних і лабораторних медичних послуг в закладах охорони здоров'я України. Так, Д. І. Черненко окреслила теоретичні основи й здійснила статистичне прогнозування кон'юнктури ринку лабораторних медичних послуг в Україні, зокрема в розрізі регіонів [10; 11; 12]. Колектив науковців (В. М. Проценко, А. Г. Івков, М. В. Тютіна, Б. А. Рогожин, Г. Г. Луньова, О. Б. Хейломський) проаналізували процес створення нормативної бази системи клінічних лабораторних досліджень в Україні [13]. Дослідники В. М. Чекалін, О. О. Ликін, І. В. Гогоман проаналізували організацію та проведення міжлабораторних порівнянь результатів випробувань [14]. У своїй дисертації О. К. Толстанов розглянув медико-соціальне обґрунтування якісно нової системи лабораторної служби на регіональному рівні

[15]. Дослідники Т. В. Єрошкіна, Д. В. Дерев'янка проаналізували стан діяльності лабораторної служби промислового регіону України та шляхи її оптимізації [16].

Разом з тим, в сучасний період у вітчизняній науковій літературі існує прогалина щодо розкриття спектру питань, які стосуються маркетингових аспектів проходження лабораторних і діагностичних обстежень населенням, а також оцінки рівня витрат на проходження даних видів медичних послуг в Україні.

Мета та завдання статті

Мета статті – дослідити маркетингові аспекти надання лабораторно-діагностичних медичних послуг в Україні, включаючи аналіз витрат населення на ці послуги та їх доступності для соціально-вразливих груп.

Завдання статті:

- проаналізувати сучасний стан надання лабораторно-діагностичних медичних послуг в закладах охорони здоров'я України;
- дослідити вплив інноваційних підходів на якість та ефективність роботи медичних лабораторій;
- вивчити динаміку витрат населення на лабораторні та діагностичні послуги в державних і приватних медичних закладах;
- оцінити фінансову доступність медичних послуг для різних соціальних груп населення;
- розробити рекомендації щодо покращення фінансової доступності та якості лабораторно-діагностичних медичних послуг в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Для ефективного лікування багатьох видів захворювань необхідною є вчасна здача пацієнтами аналізів у лабораторіях медичних закладів та проходження відповідних діагностичних процедур в закладах охорони здоров'я. Як встановлено дослідниками, за допомогою лабораторних досліджень приймається близько 70 відсотків життєво важливих рішень в лікуванні пацієнтів. При цьому, як з'ясовано закордонними дослідниками, саме інноваційні підходи є запорукою ефективної співпраці працівників медичних лабораторій з лікарями-клініцистами, що дозволяють встановити максимально точний діагноз та забезпечити належні процедури лікування. У зв'язку із цим можна говорити про значний життєво-необхідний попит на лабораторно-діагностичні послуги серед населення.

Однак в сучасних умовах реформування системи охорони здоров'я в Україні, в процесі яких здійснюється запровадження та регулювання платних медичних послуг у мережі як державних, так і приватних медичних закладів, для частини пацієнтів із вразливих соціальних верств виникають певні труднощі фінансового характеру, що значною мірою унеможливають проходження деяких видів діагностичного обстеження та здачі лабораторних аналізів.

Зважаючи на це, варто детальніше проаналізувати погляди населення щодо оплати за лабораторно-діагностичні послуги в державних і приватних закладах охорони здоров'я України. Для цього проаналізуємо відсоток опитаних респондентів – споживачів амбулаторної допомоги в закладах охорони здоров'я України, які проходили лабораторно-діагностичні тести та їх витрати протягом останніх 12 місяців 2019 року (табл. 1).

Таблиця 1. Відсоток опитаних, які проходили лабораторно-діагностичні тести, й витрати на них протягом останніх 12 місяців серед споживачів амбулаторної допомоги у 2019 році

Тип послуги	Частка респондентів, які користувалися, %	З них, частка респондентів, які платили, %	Тип закладу, %			Суми оплати, грн
			Державний	Приватний	Обидва	
Здавали аналізи	59,4	46,7	77,4	17,3	5,2	472
Проходили діагностику	47,3	62,9	67,5	27,3	5,2	620

Джерело: [17].

Відповідно до отриманих результатів опитування, 59,4 % респондентів дали відповідь, що протягом останніх дванадцяти місяців здавали аналізи й проходили лабораторно-діагностичні дослідження у різних за формою власності закладах охорони здоров'я. Разом з тим, близько 46,7 % респондентів дали відповідь, що здійснювали оплату за лабораторні медичні послуги, що відповідно дає розуміння того, що пацієнти змушені за багато зданих аналізів платити кошти в закладах охорони здоров'я. Значна частина респондентів характеризували тип медичного закладу за формою власності, де їм доводилося здавати аналізи й, відповідно, оплачувати їх вартість. Так, частка респондентів, які витрачали власні кошти на аналізи, тільки у державних закладах охорони здоров'я становили 77,4 %, тим часом тільки у приватних медичних закладах – 17,3 %. Водночас незначна частка населення (5 %) відвідували і здавали аналізи як у приватних, так і у державних закладах охорони здоров'я. Ця тенденція, на нашу думку, свідчить про те, що населення значною мірою позитивно оцінювало результати діяльності приватних лабораторій, а тому за потреби та можливості користувалося їх послугами. Відповідно сума оплати витрат пацієнтів на аналізи в середньому становила 472 гривні.

Дещо подібними є результати опитування щодо проходження медичної діагностики в різних закладах охорони здоров'я України. Так, 47,3 % респондентів проходили діагностику і здійснювали відповідні обстеження, з них 62,9 % респондентів оплачували вартість

діагностики у медичних закладах. При цьому 67,5 % респондентів проходили діагностику й витрачали на неї кошти у державних медичних закладах, 27,3 % – у приватних медичних закладах. Цікавим є порівняння часток респондентів – тих, які лише здавали аналізи (17,3 %), та тих, які проходили діагностику в приватних закладах охорони здоров'я (27,3 %). Ця тенденція, на нашу думку, є переконливим аргументом, що в населення поступово зростає зацікавлення в проходженні медичної діагностики у приватних закладах охорони здоров'я, які краще дбають про сучасний сервіс та комфортне обслуговування пацієнтів, тоді як збереження високої частки діагностики в державних закладах (67,5 %) пояснюється недостатнім рівнем платоспроможності пацієнтів. Характерно, що 5 % респондентів підтвердили, що проходили діагностичні обстеження як у приватних, так і державних лабораторіях при поліклініках. Сума оплати витрат пацієнтів на медичну діагностику в середньому становила 620 гривень.

Таким чином, проаналізовані опитування свідчать про те, що значна частина населення змушена оплачувати за лабораторні аналізи та комп'ютерну діагностику як в державних, так і приватних закладах охорони здоров'я.

Тенденцію до зростання частки вказаних платних медичних послуг, що визначить перспективи їх розвитку у приватних закладах охорони здоров'я, можна простежити на основі аналізу оцінки витрат населення на лабораторно-діагностичні медичні послуги упродовж 2016–2019 років (табл. 2).

Таблиця 2. Витрати на лабораторно-діагностичні послуги протягом останніх 12 місяців: розподіл у 2016-2019 роках

Роки	Частка споживачів, які платили:	
	За лабораторні послуги	За діагностичні послуги
2016	48,6	61,8
2017	47,3	53,6
2018	41,0	56,2
2019	46,7	62,9

Джерело: [17].

Згідно результатів опитувань, за вказаний період спостерігаються цікаві тенденції у змінах витрат пацієнтами коштів на лабораторні та діагностичні послуги в закладах охорони

здоров'я. Так, близько половини (48,6 %) респондентів у 2016 році, дали відповідь, що оплачували кошти за лабораторні послуги. Цікавою є тенденція до зменшення упродовж

наступних двох років частки пацієнтів, які витрачали власні кошти на оплату лабораторних послуг, зокрема, у 2017 році – 47,3 %, у 2018 році – 41,0 %. Деяке зростання частки респондентів, які здійснювали витрати на лабораторні послуги спостерігається у 2019 році, коли їх питома вага становила 46,7 %. Отже, за період 2016–2019 років спостерігається збереження значної частки пацієнтів, які свідчать про зростання витрат за лабораторні послуги в медичних лабораторіях як державних, так і приватних закладів охорони здоров'я.

Дещо відмінними є тенденції щодо проходження населенням діагностичних послуг в закладах охорони здоров'я України в 2016–2019 роках. Так, у 2016 році 61,8 % респондентів відповіли, що платили за діагностичні послуги. Це свідчить про досить високий рівень потреб та відповідних витрат населення на даний вид послуг. Подібна, як з витратами на лабораторні послуги, тенденція зменшення мала місце також з часткою витрат споживачів на діагностичні послуги у 2017 році, коли питома вага зменшилася до 53,5 %. Однак уже з 2018 року відбувається поступове зростання частки пацієнтів, які платили за діагностичні послуги в закладах охорони здоров'я, зокрема, у 2018 році 56,2 %, а у 2019 році 62,9 %.

Таблиця 3. Динаміка рівня оплати за амбулаторну допомогу та лабораторно-діагностичні послуги для населення у 2016–2019 роках

Рік	Платники за амбулаторне лікування та лабораторно-діагностичні послуги	з них:		Сума позичених коштів, щоб покрити витрати на амбулаторне лікування (грн)
		Платники, яким було складно покрити всі витрати	Платники, яким довелося позичати кошти	
2016	62,6	66,9	36,8	2192
2017	58,0	52,7	46,1	3243
2018	66,6	46,9	53,1	2967
2019	73,1	47,3	44,0	8065

Джерело: [17].

Загалом на основі проведених опитувань за 2016–2019 роки спостерігається стійка тенденція зростання питомої частки платників за користування амбулаторним лікуванням і лабораторно-діагностичними послугами. Так, за винятком тенденції спадання у 2017 році, частка платників цих медичних послуг

Таким чином, проведені у 2016–2019 роках опитування пацієнтів дозволяють простежити тенденції «коливального» зростання (зростання – спадання – повторного зростання) витрат населення на лабораторно-діагностичні послуги в закладах охорони здоров'я України. Характерною особливістю є значна різниця у витратах населення на цих два види медичних послуг: пацієнти значно більшою мірою оплачували діагностичні послуги, меншою мірою – лабораторні тести. Це можна пояснити, зокрема, тим, що лабораторні тести як первинна і простіша форма медичних послуг частіше виконувалися переважно на безкоштовній основі, тому рідше оплачувалися, тим часом для визначення ефективного лікування більш необхідними були результати діагностичних досліджень як складнішої форми медичних послуг, а тому пацієнти мусили їх частіше оплачувати.

Водночас слід враховувати, що на рівень споживання населенням платних медичних послуг значною мірою впливали рівень його доходів та, відповідно, платоспроможності. У зв'язку із цим важливо проаналізувати динаміку рівня оплати за амбулаторні та лабораторно-діагностичні послуги різними за рівнем платоспроможності, часто соціально-вразливими категоріями населення України за 2016–2019 роки (таблиця 3).

поступово зростала і становила, зокрема, у 2016 році 62,6 %, у 2017 році – 58,0 %, у 2018 році – 66,6 %, у 2019 році – 73,1 %.

Водночас спостерігаються три характерні тенденції: перша демонструє поступове зменшення частки тих платників, яким було складно покрити всі витрати на вказані медичні

послуги, друга – значне зростання частки тих платників, яким довелося позичати кошти на оплату медичних послуг, третя – відносно корельовано до другої тенденції стрімке зростання суми позичених коштів, витрачених на оплату медичних послуг.

Так, у 2016 році дві третини респондентів (66,9 %) стверджували, що їм складно було покрити усі витрати за амбулаторне лікування та лабораторно-діагностичні послуги в закладах охорони здоров'я. Через високу вартість медичних послуг 36,8 % пацієнтам доводилося позичати кошти для покриття витрат на лікування, при цьому сума позичених коштів в середньому становила 2192 гривні.

У 2017 році спостерігається тенденція зменшення частки тих пацієнтів, яким було складно покрити витрати на медичні послуги, до 52,7 %, тобто зменшилась на 14,2 % у порівнянні із 2016 роком. Водночас частка тих, кому довелося позичати кошти для покриття витрат на медичні послуги, у 2017 році зросла до 46,1 %, тобто збільшилась на 9,3 % у порівнянні з 2016 роком. При цьому сума позичених коштів у 2017 році складала в середньому становила вже 3243 гривні.

У 2018 році окреслені тенденції серед населення, яке проходило амбулаторне лікування у закладах охорони здоров'я, продовжуються наступним чином. Знову зменшується частка пацієнтів, яким складно було покрити усі витрати пов'язані з лікуванням, до 46,9 %, але зростає частка тих, хто мусив позичати кошти у знайомих та родичів, до 53,1 %, хоча сума позики в середньому зменшилась до 2967 гривень.

І, нарешті, у 2019 році, коли відбулося зростання до 73,1 % частки пацієнтів, які витрачали власні кошти на амбулаторне лікування та лабораторно-діагностичні послуги, дещо відмінні тенденції спостерігалися в інших показниках: незначно зростає до 47,3 % частка тих, кому важко було покрити витрати на отримані медичні послуги, проте суттєво зменшується до 44,0 % частка тих, хто мусив брати в борг кошти на лікування, водночас суттєво зростає сума такої позики до 8065 гривень.

Висновки та перспективи розвідок в даному напрямку

Таким чином, спостерігаємо наступну ситуацію в системі охорони здоров'я:

- з року в рік збільшується частка людей серед респондентів, які відмічають зростання власних витрат на проходження лабораторно-діагностичних послуг в закладах охорони здоров'я, й відповідно це дає розуміння того, що зростають загалом витрати населення в структурі витрат домогосподарств;
- більшість населення оплачували за надання їм лабораторних послуг закладам охорони здоров'я (їх частка коливалася від 41 % до 48,6 %) та за проходження діагностики (частка коливалася від 53,6 % до 62,9 %);
- зважаючи на поступове запровадження як у державних, так і в приватних закладах охорони здоров'я оплати за більшість медичних послуг й зменшення частки безкоштовних послуг, населення здійснює корельований вибір – задачу більшості аналізів переважно на безкоштовній основі та проходження необхідної діагностики за оплату у лабораторіях тих медичних закладів, до яких має найвищий рівень довіри;
- зниження реальних доходів та реальної заробітної плати в населення є негативним чинником для забезпечення життєво-необхідними благами і потребами, тому спостерігаються характерні тенденції у користуванні населенням медичними послугами – поступове зростання пацієнтів, що обирають платні медичні послуги, що корелюється із соціально-вразливими категоріями, яким складно покрити усі витрати на лікування та лабораторно-діагностичні послуги, а тому доводиться позичати кошти.

Дана проблема потребує комплексного вирішення на муніципальному та державному рівні для забезпечення фінансово доступних якісних діагностично-лабораторних медичних послуг для представників різних соціальних верств населення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Strain C., Ravalico T. H. Laboratory Medicine and Healthcare Excellence - Till Death do us Part. *Electronic journal of the International Federation of Clinical Chemistry and Laboratory Medicine*. 2021. Feb 28. Vol. 32(1). P. 7-19. PMID: 33753970; PMCID: PMC7941066.
2. Lubin I. M., Astles J. R., Shahangian S., Madison B., Parry R., Schmidt R. L., Rubinstein M. L. Bringing the clinical laboratory into the strategy to advance diagnostic excellence. *Diagnosis* (Berlin, Germany). 2021. Jan 6. Vol. 8(3). S. 281-294. DOI: <https://doi.org/10.1515/dx-2020-0119>. PMID: 33554526; PMCID: PMC8255320.
3. Price C. P., John A. S., Christenson R., Scharnhorst V., Oellerich M., Jones P., Morris H. A. Leveraging the real value of laboratory medicine with the value proposition. *Clinica chimica acta; international journal of clinical chemistry*. 2016 Nov 1. Vol. 462. P. 183-186. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cca.2016.09.006>. Epub 2016 Sep 17. PMID: 27649855.
4. Morris S., Otto C. N., Golemboski K. Improving patient safety and healthcare quality in the 21st century--competencies required of future medical laboratory science practitioners. *Clinical laboratory science: journal of the American Society for Medical Technology*. 2013. Autumn. Vol. 26(4). P. 200-204. PMID: 24432514.
5. Golemboski K., Otto C. N., Morris S. Using performance tasks employing IOM patient safety competencies to introduce quality improvement processes in medical laboratory science education. *Clinical laboratory science: journal of the American Society for Medical Technology*. 2013 Autumn. Vol. 26(4). P. 205-211. PMID: 24432515.
6. Plebani M. The detection and prevention of errors in laboratory medicine. *Annals of clinical biochemistry*. 2010. Mar. Vol. 47. Issue 2. P. 101-110. DOI: <https://doi.org/10.1258/acb.2009.009222>. Epub 2009 Dec 1. PMID: 19952034.
7. Plebani M. Errors in clinical laboratories or errors in laboratory medicine? *Clinical chemistry and laboratory medicine*. 2006. Vol. 44(6). P. 750-759. DOI: <https://doi.org/10.1515/CCLM.2006.123>. PMID: 16729864.
8. Salinas M., López-Garrigós M., Uris J. Towards laboratory knowledge, not data, in 70% of clinical decision-making. What "knowledge management" can add to clinical practice? *Clinical chemistry and laboratory medicine*. 2011. Vol. 49. P. 1389-1390. DOI: <https://doi.org/10.1515/CCLM.2011.636>.
9. Regan M., Forsman R. The impact of the laboratory on disease management. *Disease management*. 2006. Apr. Vol. 9(2). P. 122-130. DOI: <https://doi.org/10.1089/dis.2006.9.122>.
10. Черненко Д. І. Кон'юнктура ринку лабораторних медичних послуг: теоретичний аспект. *Вісник Житомирського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2012. Вип. 1 (59). Ч. 2. С. 232-235. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2012-1\(59\)%20Ч.2-232-235](https://doi.org/10.26642/jen-2012-1(59)%20Ч.2-232-235).
11. Черненко Д. І. Статистичне прогнозування кон'юнктури ринку лабораторних медичних послуг в Україні. *Бізнес Інформ*. 2015. № 4. С. 263-268. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000386851>.
12. Бараник З. П., Черненко Д. І. Групування регіонів України залежно від рівня розвитку ринку лабораторних медичних послуг. *Бізнес Інформ*. 2015. № 5. С. 65-70. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-5_0-pages-65_70.pdf.
13. Проценко В. М., Івков А. Г., Тютіна М. В., Рогожин Б. А., Луньова Г. Г., Хейломський О. Б. Створення нормативної бази системи клінічних лабораторних досліджень в Україні. *Біомедична Інженерія*. 2011. № 2. С. 6-13. URL: <https://acclmu.org.ua/biomedical-engineering-journal-2/>.
14. Чекалін В. М., Ликін О. О., Гогоман І. В. Організація і проведення міжлабораторних порівнянь результатів випробувань. *Біомедична Інженерія*. 2011. № 2. С. 20-24. URL: <https://acclmu.org.ua/biomedical-engineering-journal-2/>.
15. Толстанов О. К. Медико-соціальне обґрунтування якісно нової системи лабораторної служби на регіональному рівні: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук, спеціальність 14.02.03 – Соціальна медицина. Київ, 2012. 35 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0512U000548>.
16. Єрошкіна Т. В., Дерев'янка Д. В. Аналіз стану діяльності лабораторної служби промислового регіону України та шляхи її оптимізації. *Медичні перспективи*. 2019. Т. 24. № 1. С. 94-100. DOI: <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2019.1.162317>.
17. Індекс здоров'я. Україна – 2019. Результати загальнонаціонального дослідження / укладачі: Ю. Барська, В. Захожа, Ю. Сахно, Т. Семигіна, Т. Степурко, Н. Харченко; наукове редагування: В. Одринський. Київ, 2020. 103 с. URL: https://health-index.com.ua/HI_Report_2019_Preview.pdf.

REFERENCES

1. Strain C., Ravalico T. H. (2021). Laboratory Medicine and Healthcare Excellence - Till Death do us Part. *Electronic journal of the International Federation of Clinical Chemistry and Laboratory Medicine*. Feb 28, 32(1), 7-19. PMID: 33753970; PMCID: PMC7941066.
2. Lubin I. M., Astles J. R., Shahangian S., Madison B., Parry R., Schmidt R. L., Rubinstein M. L. (2021). Bringing the clinical laboratory into the strategy to advance diagnostic excellence. *Diagnosis* (Berlin, Germany). Jan 6, 8(3), 281-294. DOI: <https://doi.org/10.1515/dx-2020-0119>. PMID: 33554526; PMCID: PMC8255320.
3. Price C. P., John A. S., Christenson R., Scharnhorst V., Oellerich M., Jones P., Morris H. A. (2016). Leveraging the real value of laboratory medicine with the value proposition. *Clinica chimica acta; international journal of clinical chemistry*. Nov 1, 462, 183-186. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cca.2016.09.006>. Epub 2016 Sep 17. PMID: 27649855.
4. Morris S., Otto C. N., Golemboski K. (2013). Improving patient safety and healthcare quality in the 21st century - competencies required of future medical laboratory science practitioners. *Clinical laboratory science: journal of the American Society for Medical Technology*. Autumn., 26(4), 200-204. PMID: 24432514.
5. Golemboski K., Otto C. N., Morris S. (2013). Using performance tasks employing IOM patient safety competencies to introduce quality improvement processes in medical laboratory science education. *Clinical laboratory science: journal of the American Society for Medical Technology*. Autumn., 26(4), 205-211. PMID: 24432515.
6. Plebani M. (2010). The detection and prevention of errors in laboratory medicine. *Annals of clinical biochemistry*. 47(2), 101-110. DOI: <https://doi.org/10.1258/acb.2009.009222>. Epub 2009 Dec 1. PMID: 19952034.
7. Plebani M. (2006). Errors in clinical laboratories or errors in laboratory medicine? *Clinical chemistry and laboratory medicine*. 44(6), 750-759. DOI: <https://doi.org/10.1515/CCLM.2006.123>. PMID: 16729864.
8. Salinas M., López-Garrigós M., Uris J. (2011). Towards laboratory knowledge, not data, in 70% of clinical decision-making. What "knowledge management" can add to clinical practice? *Clinical chemistry and laboratory medicine*. 49, 1389-1390. DOI: <https://doi.org/10.1515/CCLM.2011.636>.
9. Regan M., Forsman R. (2006). The impact of the laboratory on disease management. *Disease management*. 9(2), 122-130. DOI: <https://doi.org/10.1089/dis.2006.9.122>.
10. Chernenko D. I. (2012). Market situation of laboratory medical services: theoretical aspect. *Bulletin of the Zhytomyr State Technical University. Series: Economic Sciences*. 1 (59)(2), 232-235. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2012-1\(59\)%204.2-232-235](https://doi.org/10.26642/jen-2012-1(59)%204.2-232-235).
11. Chernenko D. I. (2015). Statistical forecasting of the market conditions of laboratory medical services in Ukraine. *Business Inform*, 4, 263-268. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000386851>.
12. Baranyk Z. P., Chernenko D. I. (2015). Grouping of regions of Ukraine depending on the level of development of the laboratory medical services market. *Business Inform*. 5, 65-70. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-5_0-pages-65_70.pdf.
13. Protsenko V. M., Ivkov A. G., Tyukhtina M. V., Rogozhin B. A., Lunyova G. G., Heilomskyi O. B. (2011). Creation of a regulatory framework for the system of clinical laboratory research in Ukraine. *Biomedical Engineering*. 2, 6-13. URL: <https://acclmu.org.ua/biomedical-engineering-journal-2/>.
14. Chekalin V. M., Lykin O. O., Gogoman I. V. (2011). Organization and conduct of interlaboratory comparisons of test results. *Biomedical Engineering*. 2, 20-24. URL: <https://acclmu.org.ua/biomedical-engineering-journal-2/>.
15. Tolstanov O. K. (2012). Medical and social justification of a qualitatively new system of laboratory service at the regional level: thesis abstract for obtaining the scientific degree of doctor of medical sciences, specialty 02.14.03 - Social medicine. Kyiv. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0512U000548>.
16. Yeroshkina T. V., Derevianko D. V. (2019). Analysis of the state of activity of the laboratory service of the industrial region of Ukraine and ways of its optimization. *Medical perspectives*. 24 (1), 94-100. DOI: <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2019.1.162317>.
17. Barska Yu., Zakhosha V., Sakhno Yu., Semyhina T., Stepurko T., Kharchenko N. (compilers), Odrynskyi V. (scientific editing). (2020). *Health index. Ukraine - 2019. Results of a national survey*. Kyiv. URL: https://health-index.com.ua/HI_Report_2019_Preview.pdf.

Valentyna Stadnyk, Doctor of Economics, Professor, Professor, Department of Management and Administration, Khmelnytskyi National University, Ukraine

EVALUATION OF COSTS FOR LABORATORY-DIAGNOSTIC MEDICAL SERVICES IN THE HEALTHCARE SYSTEM: A MARKETING APPROACH

Abstract

The article analyzes the marketing aspects of providing laboratory-diagnostic medical services for the population in Ukraine. It has been found that for the effective treatment of many types of diseases, it is necessary to pass tests in a timely manner in the laboratories of medical institutions and undergo appropriate diagnostic procedures in health care institutions. An important aspect of the research was the actualization of the financial factor in marketing surveys, i.e. clarifying the views of the population regarding payment for laboratory-diagnostic services both in private medical institutions and in public health care institutions. The article examines the theoretical aspects of the development and improvement of laboratory diagnostics in the world, it is found that innovative approaches are the key to effective cooperation between medical laboratory workers and clinicians. The percentage of surveyed respondents - consumers of outpatient care who underwent laboratory diagnostic tests and their costs during the last 12 months of 2019 was characterized. The article provides an estimate of the population's expenses for the payment of laboratory-diagnostic medical services. The dynamics of changes in the level of payment for outpatient care and laboratory diagnostic services for the population are characterized. The respondents' answers make it possible to find out that often fluctuations in the level of payment for laboratory and diagnostic services deprive representatives of many socially vulnerable population groups of the opportunity to continue examination for further treatment by narrow-profile medical specialists in health care institutions. It is summarized that this problem requires a comprehensive solution at the municipal and state level to ensure financially accessible, high-quality diagnostic and laboratory medical services for representatives of different social strata of the population of Ukraine.

Keywords: marketing of medical services; health care system; health care institutions; expenses for medical services; ambulatory care; laboratory and diagnostic services; taking tests; passing diagnostic examinations.

Cite as: Stadnyk, V. (2022). Evaluation of costs for laboratory-diagnostic medical services in the healthcare system: a marketing approach. *Economic analysis*, 32 (4), 305-313. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.305>